

Thomas Harris - Skräckthrillerns Gustave Flaubert?

av Håkan Almgren

I romanen "Hannibal" bjuder Thomas Harris på ett fördjupat porträtt av thriller-genrens mest kända seriemördare och kannibal, dr Hannibal Lecter. Att intresset bland läsarna varit stort framgår av bokhandlarnas listor, och filmen som hade premiär i februari lär knappast ha ett negativt inflytande på försäljningssiffrorna.

Genom "Hannibal" får läsarna insikt i vad som driver denne övermänskligt onde dr Lecter. De lär känna hans bakgrund, hans drömmar och tankar, vilket gett somliga kritiker anledning att tala om avmystifiering.

Men en sak är säker, Thomas Harris själv är långt ifrån avmystifierad.

Till skillnad från många andra av dagens thrillerförfattare ställer sig Harris inte i massmedias strålkastarsken för att göra reklam för sig själv och sina böcker. Han åker inte runt på signeringsturnéer. Som gammal journalist vet han att han bör undvika sina yrkeskamrater för att värna om sin integritet.

Även om han inte uttalar sig i massmedia går han ibland med på att posera för en bild, och bilderna visar en fryntlig och välklädd herre. Alltid i kavaj eller klubblazer och ofta med en elegant näsduk i bröstfickan.

Hans kallsinniga attityd gentemot massmedia är inte det enda som skiljer honom från andra i genren. Medan merparten av dagens thrillerförfattare presterar en roman varje eller vartannat år, tar Thomas Harris god tid på sig. Debuten skedde med "Svart söndag" 1975. Nästa roman, "Röda draken", publicerades 1981, och därpå följde "När lammen tystnar" 1988 och nu senast "Hannibal" 1999.

"Hannibal" tog elva år att skriva.

Det är lång tid i sådana här sammanhang.

Anledningen till långsamheten är Thomas Harris noggrannhet, hans gedigna research. Och ingen kan väl på allvar bestrida att intrigerna i hans romaner är välstrukturerade och fascinerande och förmedlade på ett välansat språk. Harris släpper inte taget om romanen förrän han är fullkomligt nöjd, och då är han så säker på att det är bra att han förbjuder redaktionella ingrepp. Anser han att boken är färdig, så är den färdig. Punkt slut.

Tiden och omsorgen han lägger ner underlättar för förlaget. Ta "Hannibal" som exempel. Manusets landade den 23 mars 1999 med en tung duns på skrivbordet framför Carole Baron, förlagsredaktör på Delacorte i USA. Från det ögonblicket dröjde det knappa tre månader innan boken tryckts upp i gigantisk upplaga. Med andra ord fanns det inte mycket för Carole Baron att göra mer än att ta manuskriptet under armen och bege sig till tryckeriet. Unikt i en tid då romaner ofta modifieras i ett långdraget grupparbete mellan redaktör, lektor och författare.

Thomas Harris sätt att arbeta och attityden till offentligheten leder tankarna till en av litteraturens storheter, nämligen Gustave Flaubert (1821-1880). Flaubert, som räknas till realismen, skrev med en otrolig noggrannhet och omsorg. Han strävade efter att skapa den perfekta romanen och kom väldigt nära med mästerverket "Madame Bovary" (1857).

Nu har Thomas Harris inte uttryckt någon önskan att skapa den perfekta thrillern, men det framgår tydligt att han sätter ribban högt. Precis som Flaubert har han valt bort offentligheten för att låta romanerna tala för sig själva. Precis som Flaubert ägnar han sig åt avsevärda förstudier innan han sätter sig vid skrivbordet. Precis som Flauberts är hans litterära produktion sparsam. Den kan knappast vara något annat, med så högt ställda krav.

Flaubert gick till och med så långt att han uttryckte följande om sin mest kända romankaraktär: "Madame Bovary, det är jag".

Skulle Thomas Harris vara beredd att utbrista: "Hannibal Lecter, det är jag"?

Knappast.

Ryktet säger att det var en antydning åt det hållet från en oförsiktig journalist som ledde till Thomas Harris' tystnad. Det lär ha skett i samband med utgivningen av "Röda draken", och journalisten ställde frågan som Stephen King alltid fått: "Är man inte själv lite störd om man skriver om sådant här?"

Thomas Harris slöt sig som en mussla och gick därifrån.

Tjugo år har gått. Harris är fortfarande tyst.

Vem är Thomas Harris? Vad vet man?

Thomas Harris föddes 1940 i Jackson, Tennessee. Hans mor var biologilärare, hans far elektriker. Men fadern beslutade sig för ett karriärbyte till lantbrukare. Familjen Harris flyttade därför till Rich, Mississippi.

Thomas Harris' uppväxt tycks ha varit normal och stillsam. Hans morbror, James Coleman, läkare i Waco, Texas, beskriver honom som en alldaglig och tystlåten pojke som var förtjust i böcker.

Thomas Harris fortsatte sina studier vid Baylor University, Texas, med inriktning på engelska språket. Han gifte sig ung med en studiekamrat och fick en dotter som de döpte till Ann. Kort därpå blev det skilsmässa.

Under universitetsstudierna extraknäckte Harris som journalist på en tidning, och efter examen var karriären given.

Efter några år på Associated Press, New York, slog han sig samman med två kolleger för att skriva en thriller. Resultatet blev "Svart söndag", som filmades och blev en succé.

I efterhand har det kommit fram att det var Harris som stod för skrivandet medan de andra två gjorde det mesta av förarbetet. Men oavsett insatserna delade de arvudet i tre lika stora delar. Harris fick ändå kapital nog att kunna ägna sig åt författarskapet på heltid, och sex år senare kom alltså "Röda draken", som introducerade dr Hannibal Lecter i en liten men avgörande biroll, och resten är historia.

Men hur är då Thomas Harris som person? Hans skygghet i kombination med det han skriver väcker givetvis nyfikenhet.

John Douglas, ansvarig för FBI:s beteendevetenskapliga sektion vid Quantico, svarade på Harris' frågor inför förarbetet till "Röda draken". Douglas sägs vara förebilden för Jack Crawford, en av huvudfigurerna i "Röda draken" och "När lammen tystnar".

Douglas beskriver författaren som tystlåten, mycket lärd, akademikertypen. Inte en person som skulle liva upp en fest, precis.

Carole Baron, redaktören på Delacorte, hävdar att Harris är otroligt vänlig och belevad.

Mycket mer än såhär går inte att få fram.

Om man som en oseriös tankelek tar fasta på Flauberts uttalande, "Madame Bovary, det är jag", och utgår ifrån att det finns en viss likhet mellan författaren och romankaraktärerna han eller hon skapar, vad skulle det leda till i Thomas Harris' fall?

Finns det några likheter mellan Thomas Harris och Hannibal Lecter?

Till att börja med: Hur är det med utseendet?

Hannibal Lecter är ganska kort men senig och smal. Hans ögonfärg beskrivs på engelska som "maroon", vilket översatt blir något åt det rödbruna hållet. Han rör sig med en dansares fullständiga kontroll, det vill säga mycket smidigt och elegant. Hans vänstra hand har haft sex fingrar, men det extra fingret är bortopererat i "Hannibal". Förståeligt med tanke på att en sådan liten detalj kan vara avslöjande om man är efterlyst. Ibland tittar också en rosa och spetsig tunga fram mellan små och vita tänder.

Efter en blick på fotografierna av Thomas Harris som finns i engelska utgåvor och på Internet, kan man sluta sig till att likheten knappast är slående. Möjligtvis är Thomas Harris' tunga rosa och spetsig, men det framgår inte av bilderna. Harris skulle inte komma undan med att lansera sin romanfigur så som Liza Marklund gjort med Annika Bengtzon – det vill säga med sig själv på bokens omslag.

Ser man förbi utseendet börjar emellertid likheterna framträda.

I "När lammen tystnar" har dr Lecter klätt sina cellväggar på Chesapeake State Hospital med egna teckningar som kompensation för bristen på utsikt. Det rör sig om motiv från historiska byggnader i Florens. Givetvis är teckningarna mycket detaljerade, perfekta i sitt utförande. Clarice Starling, romanens egentliga huvudperson, blir ovetande porträtterad av dr Lecter med kol och krita.

Thomas Harris ägnar sig åt att måla tavlor och teckna som avkoppling. Om han gör det med samma drivna handlag som dr Lecter är tveksamt men inte omöjligt.

Dr Lecter är psykiater till yrket och spränglörd och citerar gärna Marcus Aurelius för Clarice Starling. Han skriver utsökta och vetenskapligt högstående artiklar för The American Journal of Psychiatry, vilket ger föreståndaren på sjukhuset där han är internerad svåra komplex.

Att Thomas Harris är en lärd man har redan omvitnats. Lärdom är uppenbarligen viktigt för dem båda.

Dr Lecter är en kulinariskt väl bevandrad gourmet. Hans spetsiga, rosa tunga har smaklökar som bereder honom mycket nöje, och hans näsa är känslig som en blodhunds. I "Röda draken" roar han sig med att läsa Alexandre Dumas' "Le Grand Dictionnaire de Cuisine", och det framgår med all tydlighet i "Hannibal" att dr Lecter tillreder sina måltider med en experts finesse, oavsett råvaran. En statistiker försökte en gång kvantifiera honom, som bekant. Han åt upp hans lever med bondeböror och en fyllig Amarone. En enkel och elegant måltid.

Det visar sig att Thomas Harris är en vinkännare och älskar matlagingskonsten. Han har gått i skola hos "Le Cordon Bleu" i Paris.

Ett mönster börjar framträda.

Dr Lecter är mycket noga med hyfs och etikett. De som visar brist på dessa varor i närheten av honom blir sällan långlivade. I "Röda draken" ser han till att huvudpersonen, FBI-agenten Will Graham, råkar riktigt illa ut. Inte för att Graham var den som en gång i tiden fångade in honom – vilket skulle vara ett rimligt motiv – utan för att Graham vägrat lämna ut sitt hemtelefonnummer. Trots att dr Lecter bett om det på ett vänligt och belevat sätt. Ohyfsat. Och när Clarice Starling i "När lammen tystnar" besöker Chesapeake State Hospital för att be dr Lecter om hjälp uppför sig internen i cellen intill milt sagt oartigt mot henne. Konsekvens: Under följande natt suggerar dr Lecter honom till att begå självmord. I "Hannibal" straffas en jägare för sin brist på hyfs med en armborstpil genom skallen. Därefter blir han dessutom styckad precis som den hjort han just olovligt fällt.

Om ryktet beträffande orsaken till Thomas Harris tystnad är sant, så är även han noga med hyfs och etikett.

Mönstret börjar anta en oroande symmetri.

Journalisten som antydde att Thomas Harris skulle ha något gemensamt med psykopaterna han skrivit om, vart tog han vägen? Ingen tycks minnas hans namn. Har han figurerat i några andra sammanhang sedan dess?

Eller kan det vara så att det blev hans sista fråga någonsin?

Kan det vara så att han blivit del av författarens ingående research? Att hans lever serverats tillsammans med bondbönor och en fyllig Amarone?

Bara Thomas Harris kan svara på den frågan. Och han förblir så klart tyst.

Bibliografi:

"Black Sunday" 1975

"Svart söndag" 1976

"Red Dragon" 1981

"Röda draken" 1983

"The Silence of the Lambs" 1988

"När lammen tystnar" 1990

"Hannibal" 1999

"Hannibal" 1999

Källor:

"The Mississippi Writers Page", http://www.olemiss.edu/depts/english/ms-writers/dir/harris_thomas/index.html

Minzesheimer, Bob, "Hungry fans eat up 'Hannibal'", USA TODAY 991202

Connelly, Sherryl, "It's a Literary Feeding Frenzy", New York Daily News, 990608

Lehman-haupt, Christopher, "Lecter Returns and One of His Victims is Out for Revenge", New York Times 990610

Nashawaty, Chris, "The Hunger", Entertainment Weekly, 990507

Connolly, John, "Hannibal's Hungry Again", Irish Times, 990515

© 2000 Håkan Almgren